

Пионирски подухват српске компаратистике

Прегледни речник компаратистичке терминологије у књижевности и култури, ур. Б. Стојановић Пантовић, М. Радовић и В. Гвозден, Академска књига, Нови Сад, 2011.

Стојан Ђорђић

Прегледни речник компаратистичке терминологије у књижевности и култури настао је на основу заједничког интерфакултетског истраживања теоријско-историјских термилошких претпоставки компаративне књижевности. Истраживачки тим је састављен од петнаест наставника са Филозофског факултета у Новом Саду (проф. др Миодраг Радовић, проф. др Никола Страјнић, проф. др Горана Раичевић, проф. др Љиљана Матић, проф. др Богдан Косановић, проф. др Михал Харпањ, проф. др Корнелиа Фараго, проф. др Софија Кошничар, доц. др Јасмина Јокић, доц. др Владимир Гвозден и мр Соња Веселиновић) и Филолошког факултета у Београду (проф. др Јован Попов, доц. др Зорица Бечановић-Николић и доц. др Биљана Дојчиновић-Нешић) и то са седам различитих катедри, којим је руководила проф. др Бојана Стојановић-Пантовић, редовни професор на Одсеку за компаративну књижевност Филозофског факултета у Новом Саду. У првој фази истраживања обављене су парцијалне студије термилошке проблематике у компаративној књижевности након којих су објављене две огледне свеске, прва 2006. године, друга 2007. године. После тога, тим је обрадио по јединственој методологији преко 200 термина и тако саставио овај специјалистички термилошки речник који, с једне стране, пружа рекапитулацију термилошке проблематике у компаратистичким истраживањима код Срба, а с друге стране, доприноси уједначавању и стандардизацији најважнијих појмова у овој области науке о књижевности.

Као што је познато, компаративна књижевност је једна од најстаријих дисциплина науке о књижевности у европским оквирима, која је настала у 19. веку и дуго била водећа дисциплина у науци о књижевности у најразвијенијим европским књижевностима: француској, немачкој, енглеској, руској итд, и одиграла прворазредну улогу у повезивању националних књижевности и конституисању европског и светског контекста, који је битно одредио и развој књижевности и науке о књижевности, мада тај развој није текао у свим националним срединама на јединствен начин, а ни равномерно. У тај процес су се врло рано укључили и српски писци, преводиоци, књижевни историчари, критичари и теоретичари.

Динамичан развој компаратистике током два века довео је до извесних термилошких разлика, али оне никад нису биле препрека ни за међусобне утицаје и повезивања, а неподударности и двосмислености у стручној терминологији нису угрозиле стални успон ове дисциплине. Код нас су компаратистичка истраживања била врло дуго средишњи ток развоја науке о књижевности, посебно у историји књижевности и књижевној критици. Управо преко компаратистике наша наука о књижевности је понајбоље хватала корак са водећим европским трендовима, што се на један или други начин огледало и у методологији и стручној терминологији. Код нас су у 19. веку и почетком 20. века превагу у стварању компаратистичке терминологије имали најпре немачки, потом француски утицаји, а током 20. века знатнију улогу су одиграли и англосаксонски и руски елементи, зависно од развијености појединих дисциплина науке о књижевности. Водеће место преузеле су нове теоријске дисциплине и специјалистичка истраживања. (феноменолошки приступ, формализам, семиотика, рецепционо-естетичка истраживања, структурализам итд.), али је компаратистика

задржавала своју релеванцију у домену међусобних утицаја и прожимања различитих националних књижевности, не устежујући са од преузимања нових истраживачких метода и средстава, а такође и појединих термилошких иновација. У нашој науци о књижевности тај процес стварања терминологије текао је спонтано, што је довело до извесних неуједначености српске терминологије, гледајући у дијахронији, а у синхронијској равни - до неуједначености и разлика у односу на сличне процесе у појединим националним књижевностима. Данас је стварање термилошког речника прворазредни подстицај за још бржи развој српске компаратистике и уопште наше науке о књижевности.

Значај овог Речника је утолико већи што је методологија овог истраживања постављена тако да обухвати више најважнијих аспеката термилошке проблематике. Селекција термина је извршена на основу прецизног дефинисања предмета и методологије компаративне књижевности, а са намером да се конституише и систематски изгради што потпунији корпус термина у овој дисциплини. Посебно је важно што је дескрипција и кодификација стручних термина извршена на основу увида у досадашњу примену компаратистичких термина и развој компаративне књижевности код Срба, уз уважавање улоге коју је имала, а и данас има та терминологија у сложеном процесу повезивања српске књижевности и културе у европске токове. Овим Речником обухваћени су сви најзначајнији класични термини компаратистике, затим, најзначајнији заједнички књижевни и културни феномени у оквирима европске књижевности, она истраживања која су имала најдужу традицију у компаратистичким истраживањима, или су пак означила највеће домете у науци о књижевности. Обрађени су и најфреквентнији термини и теоријски концепти и методолошки приступи који се користе у савременој науци о књижевности у Европи и Америци. Уведени су најновији термини које савремена компаратистика преузима из других сродних дисциплина, као што су: гинокритика, семиосфера, интертекст, женско писмо, номадологија, дискурс, итд. За дефинисање термина коришћени су страни извори који су релевантни у европским и светским оквирима, уз уважавање и свега онога што је се у домену компаратистичке терминологије догађало код нас. После сваког термина, наведена је селективна библиографија радова најпознатијих страних и наших аутора.

Захваљујући томе, приликом израде овог Речника, који је у многоме пионирски подухват, избегнуто су једностраности и ограничења у приступу овој проблематици. Њиме су постављене сасвим солидне основе за процес стандардизације компаратистичке терминологије код нас, који се, дакле, врши према јединственим методолошким и научним критеријумима, који су јасно дефинисани, али и довољно широко постављени. Речник је пример флексибилног осавременења и стандардизације стручне терминологије у једној научној дисциплини, која има и богату традицију и несумњиве перспективе. Термини који су обухваћени овим Речником обрађени су у сложенијој лексикографској дескрипцији, тако да свака одредница садржи неопходну меру информативности и поузданости.

Пошто је реч о термилошкој проблематици која делом прелази уско стручне оквире компаратистике, овај Речник је добра основа и за подизање нивоа стручне и методолошке основе и развоја и осталих дисциплина које се баве књижевношћу: српске књижевне критике, теорије и историје књижевности.